

KAUZALLIKNING INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA IFODALANISHI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8049677>

Shamuradova Naima Muxtarovna

SamDCHTI Ingliz tili fakulteti II Ingliz tili nazariyasi va adabiyoti kafedrasida katta o'qituvchisi

Anotatsiya

Ushbu maqolada sabab bog'lovchilar haqida ma'lumotlar mavjud. Bizga ma'lumki bo'glovchilar ikkita gapni bir-biriga bog'laydi. Shulardan biri sabab bog'lovchilaridir. Maqolada sabab bog'lovchilarining ingliz hamda o'zbek tilida ifodalanishi keltirilgan.

Kalit so'zlar

Bog'lovchi, conjunctions, bog'lanish, causal conjunctions, lingvistik birliklar, "sababi", "chunki", "bundan buyon", "uchun", "shuning uchun", "because of", "because", "due to", and "as a consequence of".

Abstract

This article contains information about causal links. We know that conjunctions connect two sentences together. One of them is causative conjunctions. The article presents the expression of causative conjunctions in English and Uzbek.

Key words

Conjunction, conjunctions, connection, causal conjunctions, linguistic units, "cause", "because", "from now on", "for", "because of", "because", "due to", and "as a consequence of".

Bog'lovchi – yordamchi so'z hisoblanadi. Gap va gap bo'laklarini bir-biriga bog'laydi.¹⁸³

Ingliz tilida ham bog'lovchilar (**conjunctions**) yordamchi so'z turkumi hisoblanib, o'zbek tilida bo'lgani kabi turlari mavjud. Grammatikada qo'shma gap (qisqartirilgan konj yoki cnj) so'z, so'z birikmasi yoki qo'shma gaplarni bog'lovchi bo'lak bo'lib, qo'shma gaplarning bir-biriga bog'lash uchun xizmat qiladi. Ushbu ta'rif nutqning boshqa qismlariniki bilan bir-biriga mos kelishi mumkin, shuning uchun "bog'lanish" nima ekanligini har bir til uchun aniqlash kerak. Ingliz tilida berilgan so'z bir nechta ma'noga ega bo'lishi mumkin va gapning sintaksisiga ko'ra bosh yoki bog'lovchi bo'lishi mumkin. Masalan, *after "he left after the fight"* gapidagi predlog, lekin *"he left after they fought"*da bog'lovchi bo'ladi. Umuman

¹⁸³ "Bog'lovchi" *O'zME. B-harfi* Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil.

olganda, bog'lovchi o'zgarimas (flektiv bo'lmagan) grammatik zarra bo'lib, qo'shma gaplar orasida turishi ham, turmasligi ham mumkin. Bog'lovchining ta'rifi o'zini bir xil vazifaga ega bo'lgan birlik vazifasini bajaradigan idiomatik iboralarga ham kengaytirilishi mumkin, masalan, "*shuningdek*", "*shunday bo'lsa*" kabi. Bog'lovchi gapning boshida qo'yilishi mumkin. ¹⁸⁴ Misol uchun, "*But* some superstition about the practice persists." ¹⁸⁵

Bog'lovchilarning bir qancha turlari mavjud. Ulardan biri sabab bog'lovchilaridir (*causal conjunctions*).

Sabab bog'lovchilar gapda berilgan ish-harakatning sababini, sababini yoki tushuntirishini bildirish uchun qo'llaniladigan so'z va iboralardir.

O'zbek tilida sabab bog'lovchilari lingvistik birliklardir. Ular matn qismlarini bog'lash va mantiqiy munosabatlarni shakllantiradi. Misol uchun: "*sababi*", "*chunki*", "*bundan buyon*", "*uchun*", "*shuning uchun*".

Quyidagi misollar orqali sabab bog'lovchilarning o'zbek tilida qo'llanish jarayoni tushunib olish mumkin.

Qodir bobo to'rt marta uylandilar. Lekin oldingi uch xotinlaridan farzand bo'lmaydi yoki bo'lsa ham turmaydi. *Shu sababli* avallgi xotinlaridan ajrashadilar, ba'zisi vafot etadi, nihoyat to'rtinchisi (Josiyat bibimiz)dan Rahmimberdi amaki dunyoga keldilar. ¹⁸⁶

Inson *uchun* yo'qotish - aslida u *uchun* boshqatdan erishish ekan. O'zligimni topishga harakat qildim. *Shuning uchun*, azizlarim yo'qotishdan cho'chimang. Sizga yana bir imkon beriladi. ¹⁸⁷

Shuningdek, badiiy adabiyotda "*shunday ekan*" kabi sabab bog'lovchisi ham mavjud. Bu sabab bog'lovchisi badiiy asarlarda ko'p uchraydi. Masalan:

Ikkinchisi - qanchalik zo'r ekanimni butun dunyoga namoyish etish. Lekin o'zimizda ham, chet elda ham ko'pchilik meni taniydi, borimcha biladi. *Shunday ekan*, hech kimni alday olmayman. ¹⁸⁸

Mumtoz adabiyotda *nima uchun* sabab bog'lovchisini *neuchun* shakli ham uchraydi. Masalan,

Ey hoja, sen *neuchun* buncha bexabar,
Hayolingda kech-kunduz kumush, zar,
Dastmoyang-ku bu olamda bir kafan,

¹⁸⁴ Richard Nordquist. "[Is It Wrong to Begin a Sentence with 'But'?](https://www.grammar.about.com/Is-It-Wrong-to-Begin-a-Sentence-with-But-2/)". Grammar.about.com. Retrieved 2015-11-26.

¹⁸⁵ Garner, Bryan A. (2001). *Legal Writing in Plain English: A Text with Exercises*. The University of Chicago Press. p. 20.

¹⁸⁶ Habibulla Qodiriy "Otam haqida" Xotiralar. To'ldirilgan ikkinchi nashr. Toshkent. G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti - 1983 yil. 224.. 6-bet.

¹⁸⁷ Xuliyo Kartal "Yosh qizning kundaligi". Toshkent. "Yangi asr avlodi" - 2014. 101. 9-bet.

¹⁸⁸ Komil Allamjonov "Allamjonov aybdor". "Novda Editainment", 2021. Toshkent. 312. 9-bet. ISBN 978-9943-7207-0-1.

Buyurganmi senga kafan, kim aytar.¹⁸⁹

Sabab bog'lovchilaridan *uchun* ko'proq gaplarda uchraydi.

Jonimiz bu tanni tark etib ketar,

Ikki g'isht go'rimiz ko'zin berkitar,

Keyin boshqa go'rga g'isht qo'ymoq *uchun*,

Bizning tuproqlarni ezib loy etar.¹⁹⁰

Ingliz tilida ham sabab bog'lovchilari *ikki hodisa yoki vaziyat o'rtasidagi sabab va natija munosabatlarini ko'rsatish uchun ishlatiladigan so'zlar yoki iboralar tarzida ishlatidi*. Misol uchun, "*because of*", "*because*", "*due to*", and "*as a consequence of*" sabab bog'lovchilari hisoblanadi. Faqat ingliz tilida sabab bog'lovchilaridan keyin ega va kesim kelishi bilan farq qiladi. Masalan, *because of* sabab bo'lovchisidan keyin ot so'z turkumiga doir so'zlar keladi.

Even successful people don't know how they became successful. Most of them say it's *because of* "hard work".¹⁹¹

Ushbu gapda *because of* sabab bog'lovchisidan keyin ot so'z turkumiga doir ("hard work") so'z kelgan.

Shuningdek, "*due to*" keyin ham ot so'z turkumiga doir so'zlar keladi. Masalan, Your coming into my life through your writing strengthens my emaan (faith) day by day Alhamdulillah (all praise is *due to* God).

Ushbu gapda qo'llangan *due to* sabab bog'lovchisidan keyin ot so'z turkumi kelgan.

Because sabab bog'lovchisidan keyin esa ega va kesim keladi.

Toes and nose and face would be only touched by the frost, *because* the fire was beginning to burn with strength.¹⁹²

Ushbu gapda *because* sabab bog'lovchisidan ega hamda kesim kelgan.

Xulosa qilib aytganda, ingliz hamda o'zbek tilida ham sabab bog'lovchilari mavjud. Lekin ingliz tilida ba'zilaridan keyin ega va kesim yoki ot keladi. Shularga ahamiyat berish kerak, xalos.

ADABIYOTLAR:

1. Bog'lovchi" *O'zME*. *B-harfi* Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil.

¹⁸⁹ Pahlavon Mahmud. "Ruboiylar". G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va sat'at nashryoti Toshkent – 1979, 33. 5-bet.

¹⁹⁰ Umar Xayyom "Ruboiyyot". Jamol Kamol tarjimalari. www.ziyouz.com. 2008, 44. 5-bet.

¹⁹¹ Dan Norris "Create or hate" successful people make things. <http://dannorris.me>. 2016, National Library of Australia. 58. 9-page.

¹⁹² Jack London "To Build a Fire". Short-story. Century Magazine in 1908. 79. 72-page.

2. Dan Norris "Create or hate" successful people make things. <http://dannorris.me>. 2016, National Library of Australia. 58. 9-page.
3. Garner, Bryan A. (2001). *Legal Writing in Plain English: A Text with Exercises*. The University of Chicago Press. p. 20.
4. Habibulla Qodiriy "Otam haqida" Xotiralar. To'ldirilgan ikkinchi nashr. Toshkent. G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti – 1983 yil. 224.. 6-bet.
5. Jack London "To Build a Fire". Short-story. Century Magazine in 1908. 79. 72-page.
6. Komil Allamjonov "Allamjonov aybdor". "Novda Editainment", 2021. Toshkent. 312. 9-bet. ISBN 978-9943-7207-0-1.
7. Pahlavon Mahmud. "Ruboiylar". G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti Toshkent – 1979, 33. 5-bet.
8. Richard Nordquist. "Is It Wrong to Begin a Sentence with 'But'?". Grammar.about.com. Retrieved 2015-11-26.
9. Umar Xayyom "Ruboyiyot". Jamol Kamol tarjimlari. www.ziyouz.com. 2008, 44. 5-bet.
10. Xuliyo Kartal "Yosh qizning kundaligi". Toshkent. "Yangi asr avlodi" – 2014. 101. 9-bet.